

İctimai Sektor üçün 18Nºli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı

“Seqment Hesabatları”

İctimai Sektor üçün 18Nöli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı
Seqment Hesabatları

Mündəricat

	Maddə
Standartın məqsədi və tətbiq sahəsi	1-7
Əsas anlayışlar	8-11
Seqmentlər üzrə hesabatların verilməsi	12-13
Hesabat strukturları	14-16
Xidmət seqmentləri və coğrafi seqmentlər	17-22
Çoxsaylı seqmentləşdirmə	23
Münasib olmayan hesabat vermə strukturları	24-26
Seqment gəliri, aktivləri, xərcləri, öhdəlikləri və uçot siyasətləri	27
Seqmentlərə aid maddələr	28-32
Seqment aktivləri, öhdəlikləri, gəlir və xərclər	33-42
Seqment uçot siyasətləri	43-46
Birgə istifadə olunan aktivlər	47-48
Yeni müəyyən edilən seqmentlər	49-50
Məlumatın açıqlanması	51-64
Əlavə seqment məlumatı	65-66
Digər açıqlama halları	67-73
Seqment üzrə fəaliyyət məqsədləri	74-75
Qüvvəyə minmə tarixi	76-77
İzahlar və şərhlər	
14 Nö-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı ilə müqayisə	

Standartın məqsədi və tətbiq sahəsi

Bu standartın məqsədi seqmentlər üzrə maliyyə xarakterli məlumatların hesabat prinsiplərini yaratmaqdır. Bu məlumatların açıqlanması:

(a) maliyyə hesabatının istifadəçilərinə təşkilatın keçmiş fəaliyyətini anlamaqda kömək etmək və təşkilatın əsas fəaliyyətini dəstəkləmək üçün ayrılan vəsaiti müəyyənləşdirməkdə kömək edir; və

(b) maliyyə hesabatlarının şəffaflığının artırılması və hesabatlılıq vəzifələrini daha yaxşı yerinə yetirmək üçün təşkilata imkan yaradır.

1. Mühasibat uçotunun hesablama metoduna əsasən maliyyə hesabatlarını hazırlayan və təqdim edən təşkilat seqment məlumatının təqdim edilməsində bu Standartı tətbiq etməlidir.

2. Bu standart Hökumət Biznes Təşkilatlarından başqa bütün digər dövlət sektor təşkilatlarına tətbiq edilir.

3. Dövlət Sektoru Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları Şurası tərəfindən nəşr olunmuş Dövlət Sektoru Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına Giriş hissəsində izah edilir ki, Dövlət Müəssisələri Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartları Şurasının nəşr etdiyi Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq Standartlarını tətbiq edir. Dövlət Müəssisəsinin mahiyyəti öz növbəsində İctimai Sektor üçün 1 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı, "Maliyyə Hesabatlarının Təqdim edilməsi"-ndə açıqlanır.

4. Bu Standart İctimai Sektor üçün Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarına uyğun olaraq tərtib edilmiş maliyyə hesabatlarının dərc edilmiş bütöv toplusuna tətbiq edilməlidir.

5. Maliyyə hesabatlarının bütöv toplusuna İctimai Sektor üçün 1 №-li Mühasibat Uçotu Standartına əsasən maliyyə vəziyyəti haqqında hesabat, maliyyə göstəriciləri haqqında hesabat, pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat, xalis aktivlər/ kapital və qeydlərdə edilən dəyişiklikləri göstərən hesabat daxildir.

6. Təşkilatın və ya digər iqtisadi qurumun konsolidə edilmiş maliyyə hesabatları və əsas təşkilatın fərdi maliyyə hesabatları birlikdə təqdim edildikdə seqment məlumatları yalnız konsolidə edilmiş maliyyə hesabatları üzrə təqdim edilməlidir.

7. Bəzi qanunvericilik sistemlərində hökumət və birgə təşkilatların konsolidə edilmiş maliyyə hesabatları və nəzarət müəssisəsinin fərdi maliyyə hesabatları bir hesabat şəklində tərtib və təqdim edilməlidir. Bu hallarda hökumətin və ya başqa nəzarət müəssisəsinin konsolidə edilmiş maliyyə hesabatları haqqında bəyanat/ hesabat yalnızca konsolidə edilmiş maliyyə hesabatları üçün seqment məlumatları təqdim etməlidir.

Əsas anlayışlar

8. (silinib)

9. **Aşağıdakı** termin bu standartda müəyyən olunan mənada işlənmişdir:

Seqment (a) məqsədlərinə çatmaqda təşkilatın keçmiş fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi, və (b) resursların gələcəkdə bölüşdürülməsi haqqında qərarların qəbul edilməsi məqsədilə müvafiq olduqda maliyyə məlumatını ayrılıqda məruzə etdiyi, müəssisənin fərqləndirici fəaliyyəti və yaxud fəaliyyətlər qrupudur.

Digər İctimai Sektor üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilən Terminlər Lüğətinə daxil edilir.

10. Hökumətlər və onların orqanları mühüm dövlət resurslarına və müxtəlif coğrafi regionların və fərqli iqtisadi-sosial xüsusiyyətləri olan ölkələrin müxtəlif çeşidli mallar və xidmətlərlə təmin edilməsinə nəzarət edir. Bu təşkilatlardan məqsədlərinə nail olmaq üçün resurslardan səmərəli və effektiv şəkildə istifadə etmək gözlənilir və bəzi hallarda tələb olunur. Təşkilata bütövlükdə aid olan konsolidə edilmiş maliyyə hesabatları (a) hesabat verən təşkilat tərəfindən nəzarət edilən aktivlər və yaranmış öhdəliklərə, (b) təmin edilmiş xidmətlərin dəyəri, (c) həmin xidmətlərin göstərilməsini təmin edən vergi gəlirləri, büdcə ayırmaları və xərclərin ödənilməsinə dair ümumi məlumatı təmin edir. Lakin bu ümumi məlumat hesabat verən təşkilatın xüsusi əməliyyat fəaliyyətləri və əsas fəaliyyətləri, bu məqsəd və fəaliyyətlərə həsr olunmuş resurs və xərclər barədə məlumat vermir.

11. Bir çox hallarda təşkilatın fəaliyyət dairəsi o dərəcədə genişdir və müxtəlif coğrafi regionları və fərqli sosial-iqtisadi xüsusiyyətləri olan sahələri əhatə edir ki, hesabatlılıq və məqsədə uyğun qərarların qəbul edilməsi üçün təşkilatın ayrı-ayrı seqmentləri haqqında fərdi-maliyyə və qeyri-maliyyə məlumatlarının müvafiq şəkildə təmin edilməsi vacibdir.

Seqmentlər üzrə hesabatların verilməsi

12. **Təşkilat** bu standartın 9-cu maddəsinin tələblərinə uyğun olaraq özünün fərdi seqmentlərini müəyyən etməli və standartın 5175-ci maddələrinə əsasən sözügedən seqmentlərə dair məlumatı təqdim etməlidir.

13. Bu standartda əsasən, dövlət sektoru təşkilatları (a) məqsədlərə nail olmaq üzrə təşkilatın keçmiş fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və (b) təşkilat tərəfindən gələcəkdə resursların bölüşdürülməsinə dair qərarların qəbul edilməsi məqsədilə fərqli fəaliyyət və ya fəaliyyətlər qrupuna aid olan seqmentlər üzrə maliyyə məlumatı təqdim etməlidir. Bu standartın 51-75-ci maddələrində tələb olunan informasiyanın açıqlanması ilə yanaşı, təşkilatlara bu standartda müəyyən edilmiş hesabat seqmentləri haqqında əlavə və ya

hesabatlılıq və ya qərar qəbul edilməsi üçün zəruri hesab edilən məlumatların açıqlanması tövsiyə olunur.

Hesabat strukturları

14. Bir çox hallarda, büdcə sənədləşməsində olan fəaliyyətlərin təsnifatının çoxu hansı məlumatın rəyasət heyətinə və müəssisənin baş menecerinə məruzə edildiyini göstərən seqmentlərdə əks olunacaq. Bir çox hallarda, rəyasət heyətinə müəssisənin baş menecerinə məruzə edilən seqmentlər həmçinin maliyyə hesabatında məruzə edilən seqmentlərdə əks olunacaq. Bu ona görədir ki, rəyasət heyəti və baş menecer seqmentlər haqqında məlumatı (a) idarəetmə məsuliyyətini yerinə yetirərək məqsədlərə nail olmaq üzrə təşkilatın keçmiş fəaliyyətinin qiymətləndirilmək və (b) gələcəkdə resursların təşkilat tərəfindən bölüşdürülməsi haqqında qərarların qəbul edilməsi üçün tələb edilə bilər.

15. Hesabatlılıq və qərar qəbulu məqsədilə fərdi seqmentlər kimi qruplaşdırılmalı və maliyyə hesabatlarında təqdim edilməli olan fəaliyyətlərin müəyyən olunması üçün mühakimədən istifadə olunmalıdır. Bu qərarların qəbulu zamanı maliyyə hesabatlarını hazırlayan şəxslər aşağıdakı məsələləri nəzərdən keçirəcəkdir:

(a) Yuxarıda 9-cu maddədə müəyyən edildiyi kimi maliyyə məlumatlarının seqmentlər üzrə təqdim edilməsinin məqsədini;

(b) İcma üzvlərinin və onların seçilmiş və ya təyin edilmiş nümayəndələrinin təşkilatın əsas fəaliyyət istiqaməti ilə bağlı gözləntilərini;

(c) İctimai Sektor üçün 1№-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının A bəndli əlavəsində müəyyən edildiyi kimi maliyyə hesabatlarının keyfiyyət xüsusiyyətləri. Bu xüsusiyyətlər həmçinin standartın Tətbiqi Rəhbərliyində tam olaraq cəmlənib. Buraya təşkilatın müxtəlif seqmentləri haqqında məlumat verilən maliyyə xarakterli məlumatların zamana əsasən müvafiqliyi, etibarlılığı, müqayisəsi daxildir. (bu xüsusiyyətlər Beynəlxalq Mühasibat Standartları Şurasının Maliyyə Hesabatlarının hazırlanması və təqdimatı çərçivəsində müəyyən edilmiş maliyyə hesabatlarının keyfiyyət xüsusiyyətlərinə əsaslanır.

(d) Hər hansı seqment strukturu tərəfindən təqdim edilən və məqsədlərin əldə edilməsi istiqamətində təşkilatın keçmiş fəaliyyətinin qiymətləndirilməsinə və gələcək məqsədlərə nail olmaq üçün təşkilatın resurslarının bölüşdürülməsinə dair qərarların qəbul edilməsinə imkan verən maliyyə məlumatlarının idarəetmə heyəti və ya yüksək səviyyəli rəhbərliyin tələblərinə cavab verib-verməməsini.

16. Ümumilikdə bütün hökumət səviyyəli təşkilatlar, maliyyə məlumatlarını tez-tez ümumiləşdirilir və müəyyən qaydalar əsk etdirən məlumatlar verir, məsələn:

(a) fəaliyyətlərin dövlət sektoru təşkilatları tərəfindən həyata keçirilən, sağlamlıq, təhsil, müdafiə, təminat kimi əsas iqtisadi xüsusiyyətləri (bu Hökumət Maliyyə Statistika (HMS) –in hökumətin funksional təsnifatında əks etdirilə bilər) və Hökumət Biznes

Təşkilatları tərəfindən həyata keçirilən dövlət mülkiyyətində olan elektrik stansiyaları, banklar və sığorta təşkilatları kimi ticari fəaliyyətlər; və ya

(b) Ayrılıqda nazirlər və icra hakimiyyəti nümayəndələrinin uyğun portfel üzrə məsuliyyətləri. Bu özlüyündə yuxarıdakı (a) bəndində olan iqtisadi təsnifatı əsk etdirir – fərqlər o zaman yarana bilər ki, portfel üzrə məsuliyyət yığılaraq bir neçə iqtisadi təsnifatı əhatə edir .

Xidmət seqmentləri və Coğrafi seqmentlər

17. Təşkilatın idarəetmə orqanına və ya yüksək səviyyəli rəhbərinə təqdim edilən seqment növlərinə, çox vaxt, xidmət seqmentləri və ya coğrafi seqmentlər kimi müraciət edirlər. Sözügedən terminlər hazırki standart çərçivəsində aşağıdakı mənalarda işlədilir:

(a) Xidmət seqmenti hər bir təşkilatın ümumi missiyasına uyğun olan müəyyən fəaliyyət məqsədlərinin əldə edilməsi və müvafiq nəticələrin təmin edilməsi ilə bağlı olan müəssəsinin xüsusi komponentini ifadə edir; və

(b) Coğrafi seqment müəyyən coğrafi ərazidə müəyyən fəaliyyət məqsədlərinin əldə edilməsi və müvafiq nəticələrin təmin edilməsi ilə bağlı olan təşkilatın fərqli komponentini ifadə edir.

18. Hökumət şöbə və agentlikləri adətən xidmət istiqamətləri üzrə idarə edilir, çünki bu (a) əsas nəticələrin müəyyən olunması, (b) onların nailiyyətlərinin müşahidə edilməsi, (c) onların resurslarının müəyyənləşdirilməsi və maliyyələşdirilməsini üsullarını əks etdirir. Xidmət istiqamətləri və ya xidmət seqmentləri əsasında məcburi hesabat verən təşkilatlara nümunə olaraq təşkilatı strukturu və daxili hesabat sistemi ilkin, orta və ali təhsil fəaliyyətlərini və nəticələri ayrı-ayrı seqmentlər kimi əks etdirən təhsil şöbəsini göstərmək olar. Bu əsasda seqmentasiya məcburi qəbul edilə bilər, çünki bu geniş maarifçilik fəaliyyətlərinin hər biri üçün istənilən ilkin və yekun nəticələrə çatmaq üçün lazım olan bacarıq və imkanlar fərqli bölümlərə aid ola bilər. Əlavə olaraq, idarənin üzləşdiyi əsas maliyyə qərarlarına bu fəaliyyət və nəticələrin hər birini ayırmaq üçün ehtiyatların müəyyən edilməsi daxildir. Bu hallarda, xidmət seqmentləri əsasında xarici hesabat həmçinin adı çəkilən Standartın tələblərinə cavab verəcək.

19. Nəticələrin (məhsul və ya xidmətlər) əlaqəli olub-olmamasının və maliyyə hesabatı məqsədilə qruplaşdırıla bilinib bilinmədiyini müəyyən edən zaman nəzərdən keçiriləcək amillərə aşağıdakılar daxildir:

(a) təşkilatın əsas fəaliyyət məqsədləri və bu məqsədlərin hər birinin əldə edilməsi ilə bağlı olan məhsul, xidmət və tədbirlər, habelə, resursların məhsul və xidmət qrupları əsasında müəyyən edilib-edilmədiyi və ayrılıb-ayrılmadığı;

(b) Təmin edilən məhsul və ya xidmətlərin və ya həyata keçirilən fəaliyyətin növü;

(c) İstehsal prosesinin və/və ya xidmət göstərilməsinin və bölüşdürmə prosesinin və ya mexanizminin xüsusiyyətləri;

(d) Müştərinin və ya məhsul və ya xidmət istehlakçısının növü;

(e) Bunun təşkilatın idarə edilməsi və ya maliyyə məlumatlarının yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə və idarəetmə orqanına təqdim edilməsi metoduna uyğun gəlib-gəlməməsi; və
(f) Müvafiq olan təqdirdə, tənzimləyici mühitin (məsələn, qanunverici orqan və ya şöbə) və ya hökumət sektorunun (məsələn, maliyyə sektoru, kommunal xidmətlər, və ya ümumi dövlət) növü.

20. Təşkilat regional səviyyədə-milli, dövlət, yerli və başqa yurisdiksiya sərhədlərinə əsasən idarəetmə orqanına və yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə məcburi qaydada hesabat verə bilər. Bu baş verdiyi halda daxili hesabat vermə sistemi coğrafi seqment strukturunu əks etdirir.

21. Məsələn, coğrafi seqment strukturu təhsil şöbəsinin təşkilatı strukturu və daxili hesabat sistemi regional təhsil sisteminin nəticələri əsasında strukturlaşdırıldığı halda qəbul oluna bilər, çünki idarəetmə orqanı və yüksək səviyyəli rəhbər tərəfindən verilməli olan əsas icarə dəyərləndirilməsi və resurs paylanması qərarları regional nailiyyətlər və regional ehtiyacları istinadən müəyyən edilir. Bu struktur təhsil ehtiyaclarının regional muxtariyyətini qorunduğu və təhsil xidmətlərinin çatdırılması və ya əməliyyat şəraiti və ya təhsil məqsədlərinin bir regiondan digər regiona əsaslı şəkildə fərqli olduğu halda qəbul edilə bilər. Bu, həmçinin sadəcə ona görə qəbul edilə bilər ki, idarə məsuliyyət regional daşınması əsasında təşkilatı strukturun təşkilatı məqsədlərinə daha yaxşı xidmət edəcəyinə inanır. Bu hallarda, idarəetmə orqanı və yüksək vəzifəli şəxs tərəfindən ilkin resurs paylanması qərarları verilir və bu qərarlar sonradan regional əsasda müşahidə edilir. Coğrafi region daxilində xüsusi funksional fəaliyyətli resursların ayrılması barədə məlumat daha sonra regional idarəetmə tərəfindən, həmin regionun təhsil ehtiyaclarına uyğun hazırlanır. Bu hallarda, maliyyə hesabatlarının coğrafi seqmentləri ilə informasiya hesabatı həmçinin adı çəkilən Standartın tələblərini əks etdirir.

22. Maliyyə məlumatlarının coğrafi bölgü üzrə verilib verilməməsinə dair qərar qəbul edən zaman nəzərdən keçiriləcək amillərə aşağıdakılar daxildir:

- (a) Müxtəlif regionların iqtisadi, sosial və siyasi vəziyyəti arasında oxşarlıq;
- (b) Təşkilatın və müxtəlif regionalrın əsas məqsədləri arasında əlaqələr;
- (c) Müxtəlif regionlar üzrə xidmətin göstərilməsi xüsusiyyətlərinin və fəaliyyət şəraitinin fərqli olub-olmaması;
- (d) Bunun təşkilatın idarə edilməsi və ya maliyyə məlumatlarının yüksək səviyyəli rəhbər şəxslərə və idarəetmə orqanına təqdim edilməsi metoduna uyğun gəlib-gəlməməsi; və
- (e) Müəyyən sahədə fəaliyyətin göstərilməsi ilə bağlı olan xüsusi tələblər, bilik və bacarıqlar və ya risklər.

Çoxsaylı seqmentləşdirmə

23. Bəzi hallarda təşkilat seqment gəlirlərini, xərclərini, aktivlərini və öhdəliklərini birdən artıq seqment strukturu əsasında məsələn, həm xidmət, həm də coğrafi seqmentlər əsasında idarəetmə orqanına təqdim edə bilər. Mal və xidmətlərin

müxtəlifliyi və ya həmin mal və xidmətlərin müxtəlif coğrafi ərazidə yerləşdirilməsi, təşkilatın məqsədlərinə əhəmiyyətli şəkildə təsir edə bilərsə, xarici maliyyə hesabatları həm maliyyə həm də coğrafi seqmentlər əsasında tərtib edildikdə, istifadəçini faydalı məlumatla təmin edə bilər. Eyni şəkildə, bütün qeyri-hökumət səviyyəsində dövlət (a) ümumi dövlət, dövlət maliyyə sektoru və ticarət sektorunda açıqlamalar və (b) dövlət sektorunun məqsədi və ya funksional alt kateqoriyaları seqment açıqlamaları təhlilini qəbul edə bilər. Bu cür hallarda, seqmentlər ayrıca və ya matris şəklinə təqdim edilə bilər. Əlavə olaraq, ilkin və ikinci dərəcəli seqment hesabat strukturu yalnız, ikinci dərəcəli seqmentlər haqqında məhdud açıqlamalarla birlikdə qəbul oluna bilər.

Münasib olmayan hesabat strukturları

24. Əksər hallarda, təşkilatın keçmiş fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və gələcəkdə resursların bölüşdürülməsinə dair qərarların qəbul edilməsi məqsədilə idarəetmə orqanına və ən yüksək rəhbər şəxsə təqdim edilən daxili məlumatların aid olduğu seqmentlər büdcə sənədlərində müəyyən olunan seqmentləri əks etdirəcək və həmçinin, hazırki standartın tələblərinə uyğun olaraq daxili hesabat vermə məqsədilə qəbul ediləcəkdir. Lakin, təşkilatın idarəetmə orqanına və yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə təqdim etdiyi və büdcəyə əsaslanan tədbirlər ilə bağlı olan gəlirləri, xərcləri, aktivləri və öhdəlikləri kommersiya fəaliyyəti ilə bağlı olanlardan fərqləndirmək və ya büdcə ayırmaları və ya digər maliyyələşmə və xərclərin təsdiqi modelinə uyğun olaraq sətir maddəsi əsasında xərcləri göstərmək məqsədilə ümumiləşdirilən və struktur dəyişikliyinə məruz qalan daxili hesabatlar bu standartın tələblərinə cavab verməyəcəkdir. Bunun baş vermə səbəbi, bu seqmentlərin məsələn, təşkilatın əsas fəaliyyət məqsədlərinə nail olma fəaliyyəti haqqında istifadəçilərə uyğun olan məlumatı təmin etməsi qeyri mümkündür. İctimai Sektor üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartının 22-ci bəndi Baş dövlət sektoru haqqında maliyyə xarakterli məlumatların açıqlanması, hesabat statistikasında müəyyənləşdirilmiş ümumi dövlət sektoru (ÜDS) haqqında maliyyə məlumatlarını açıqlamaq üçün hökumət tərəfindən seçilmiş tələblər daxildir.

25. Bəzi hallarda, idarəetmə orqanına və yüksək səlahiyyətli şəxslərə fərdi maliyyə məlumatları xidmət seqmentləri, coğrafi seqmentlər və ya digər seqmentlərə istinadən gəlirlər, xərclər, aktivlər, öhdəliklər haqqında hesabat verilməyə bilər. İdarəetmə orqanına və yüksək səlahiyyətli şəxsə daxili hesabat yalnız uyğun məlumatları əks etdirmək üçün nəzərdə tutulmuşsa, o zaman idarəetmə orqanına və yüksək səlahiyyətli şəxsə xarici hesabat daxili hesabat kimi eyni əsasda nəzərdə tutulan Standartın tələblərinə cavab verməyəcək.

26. Təşkilatın daxili hesabat strukturu bu standartın tələblərinə cavab vermədikdə, xarici hesabat məqsədilə təşkilat 19-cu maddədə göstərilən seqment anlayışına uyğun gələn seqmentləri müəyyən etməli və 51 -75-ci maddələrə əsasən tələb olunan məlumatları açıqlamalıdır.

Seqment gəliri, xərcləri, nəticələri, aktivləri, öhdəlikləri və uçot siyasətləri

27. **Aşağıdakı əlavə şərtlər adı çəkilən standartda bu mənalarda işlənir:**

Seqmentin uçot siyasəti konsolidə edilmiş qrupun və ya təşkilatın maliyyə hesabatlarının hazırlanması və təqdim edilməsi üçün qəbul edilmiş, o cümlədən xüsusilə seqment üzrə hesabatların təqdim edilməsinə aid olan uçot siyasətidir.

Seqment aktivləri seqment tərəfindən əməliyyat fəaliyyətlərində istifadə edilən əməliyyat aktivləridir ki, seqmentə ya birbaşa, ya da əsaslandırılmış şəkildə aid edilə bilər.

Əgər seqment nəticələrinə faiz və ya dividend gəliri daxildirsə, onun seqment aktivlərinə müvafiq debitor borcları, kreditlər, investisiyalar və yaxud digər gəlir gətirən aktivlər daxil edilir.

Seqment aktivlərinə mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentlərinin ödənilməsi öhdəlikləri ilə bağlı mühasibat uçotu standartlarına uyğun olaraq tanınan mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalenti aktivləri daxil deyil.

İştirak payı metodu ilə uçota alınan investisiyalar, yalnız həmin investisiyalardan gələn xalis mənfəət və ya zərər seqment gəlirinə daxil olduğu halda, seqment aktivlərinə daxil edilirlər.

Seqment aktivləri təşkilatın maliyyə vəziyyəti haqqında hesabatında birbaşa qarşılıqlı əvəzləşdirmələr kimi təqdim edilən müvafiq güzəştlərin çıxılmasından sonra müəyyən edilir.

Seqment xərci seqmentə birbaşa aid edilən, seqmentin əsas əməliyyat fəaliyyətindən irəli gələn xərcdir və xərcin seqmentə əsaslandırılmış şəkildə aid edilə bilən müvafiq hissəsidir ki, bura kənar tərəflərə mal və xidmətlərin qiymətləndirilmiş öhdəliklə əlaqədar xərclər və həmin təşkilatın digər seqmentlərilə aparılan əməliyyatlarla əlaqədar xərclər də daxildir.

(a) faizlər, o cümlədən, seqmentin əməliyyatları əsasən maliyyə xarakterli olmadığı halda, digər seqmentlərdən götürülmüş avans və kreditlər üzrə yaranmış faizlər;

(b) seqmentin əməliyyatlarının əsasən maliyyə xarakterli olmadığı halda, investisiyaların satışından və ya borcların ödənilməsindən yaranan zərərlər;

(c) təşkilatın asılı, birgə muəssisələr və ya iştirak payı metodu ilə uçotu aparılan digər investisiyalarının zərərindəki payı;

(d) mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentlərinin ödənilməsi öhdəlikləri ilə bağlı mühasibat uçotu standartlarına uyğun olaraq tanınan mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalenti xərcləri; və ya

(e) ümumi inzibati xərclər, baş idarənin xərcləri və bütövlükdə təşkilata aid edilən digər xərclər. Lakin, bəzən xərclər seqment adından təşkilat

səviyyəsində ödənilir. **Əgər** bu cür xərclər seqmentin **əməliyyat fəaliyyətilə** bağlıdırsa və onlar **əsaslandırılmış şəkildə** seqmentə birbaşa aid edilə bilərsə, bu cür xərclər seqment xərcləri hesab olunur.

Seqmentin maliyyə xarakterli **əməliyyatları** üzrə faiz gəliri və faiz xərcləri seqment hesabatları məqsədləri üçün vahid xalis məbləğ kimi, yalnız həmin maddələr konsolidə edilmiş və ya **təşkilatın maliyyə hesabatlarında** xalis **məbləğlə** göstərildiyi halda təqdim edilə bilər.

Seqment öhdəlikləri seqmentin **əməliyyat fəaliyyəti** nəticəsində yaranan və seqmentə birbaşa və ya **əsaslandırılmış şəkildə** aid edilə bilən **əməliyyat öhdəlikləri**dir.

Seqmentin **nəticələrinə** faiz xərcləri daxil olduğu zaman, onun seqment öhdəliklərinə faiz dərəcəsinə malik müvafiq öhdəliklər daxil edilir.

Seqment öhdəliklərinə mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentlərinin ödənilməsi öhdəlikləri ilə bağlı mühasibat uçotu standartlarına uyğun olaraq tanınan mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalenti öhdəlikləri daxil deyil.

Seqment gəliri – **təşkilatın kənar müştərilərə** büdcə ayırmalarından və ya digər müvafiq subsidiyalar, transferlər, cərimələr, ödənişlərdən və ya satışdan, yaxud həmin **təşkilatın** başqa seqmentləri ilə aparılan **əməliyyatlardan** əldə edilmiş, **təşkilatın maliyyə fəaliyyəti** haqqında hesabatında əks olunan, seqmentlərə birbaşa aid edilən ümumi gəliridir və **təşkilat gəlirinin əsaslandırılmış şəkildə** seqmentə aid edilə bilən müvafiq hissəsidir. **Aşağıdakılar** seqment gəlirinə daxil edilmir:

(a) faiz və dividend gəlirləri, o cümlədən, **əgər** seqmentin **əməliyyatları** əsasən maliyyə xarakterli deyilsə, digər seqmentlərə verilən avans və kreditlərdən əldə olunan faiz gəlirləri; və ya

(b) seqmentin **əməliyyatları** əsasən maliyyə xarakterli olmadığı halda, investisiyaların satışından və ya borcun ödənilməsindən əldə olunan gəlir.

Təşkilatın asılı, birgə müəssisələr, və ya **iştirak payı** metodu ilə uçota alınan digər investisiyaların xalis mənfəət və ya zərərlərindəki payı, yalnız həmin maddələrin müəssisənin konsolidə edilmiş və ya məcmu gəlirində əks olunduğu halda bu gəlirlər seqment gəlirinə aid edilir.

Seqmentlərə aid maddələr

28. Seqment gəliri, seqment xərcləri, seqment aktivləri və seqment öhdəliklərinin tərifinə seqmentə birbaşa və əsaslandırılmış şəkildə aid edilə bilən maddələrin dəyəri daxildir.

29. Təşkilat, birbaşa və ya əsaslandırılmış şəkildə seqmentə aid edilə bilən maddələrin müəyyən edilməsi üçün başlanğıc nöqtəsi kimi özünün daxili maliyyə hesabat sistemində nəzər yetirir.

30. Gəlir, xərclər, aktiv və ya öhdəliklər daxili maliyyə hesabatları məqsədilə maliyyə hesabatlarının xarici istifadəçiləri tərəfindən subyektiv, mübahisəli və ya çətin başa düşülən tərzdə seqmentlər üzrə bölündükdə, bu cür bölgü hazırki standart çərçivəsində müəyyən edilən seqment gəliri, seqment xərci, seqment aktivləri və seqment öhdəlikləri anlayışına uyğun olaraq əsaslandırılmış metod hesab edilməyəcəkdir. Əksinə, təşkilat daxili maliyyə hesabatları məqsədilə, hətta bunu etmək üçün əsaslandırılmış metod mövcud olsa belə, gəlir, xərc, aktiv və ya öhdəlik maddələrini bölüşdürməməyə dair qərar verə bilər. Belə maddələr də, bu Standartda göstəriləndiyi kimi, seqment gəliri, seqment xərci, seqment aktivləri və seqment öhdəlikləri meyarlarına uyğun olaraq bölünür.

31. İctimai sektor təşkilatları ümumilikdə (a) müəyyən əmtəə və xidmətlərin yaxud müəyyən fəaliyyət həyata keçirməyin dəyərini və (b) bu fəaliyyətləri asanlaşdırmaq üçün vacib olan aktivləri müəyyənləşdirə bilər. Bu informasiya planlaşdırma və nəzarət üçün lazımdır. Lakin bir çox hallarda, dövlət orqanlarının və ictimai sektor müəssisələrinin əməliyyatları xərclərin növlərinin məğzində əks olunan uyğun "blok" yaxud uyğun "sıra bölmələri" tərəfindən maliyyələşdirilir. Bu "blok" və ya "sıra bölmələri" xüsusi xidmət istiqamətləri, funksional fəaliyyətlər və ya coğrafi regionlarla əlaqələndirilə bilməz. Bəzi hallarda, gəliri birbaşa seqmentə uyğunlaşdırmaq və ya onları məqsədyönlü əsaslarla seqmentlərə ayırmaq mümkündür. Eynən bəzi aktivlərin, xərclərin və öhdəliklərin məqsədyönlü səbəblər əsasında fərdi seqmentlərə birbaşa uyğunlaşdırılması və ya ayrılması mümkün deyil, çünki onlar geniş miqyasda seqmentlərin sayı üzrə xidmət fəaliyyətlərini dəstəkləyir və xüsusi seqment kimi müəyyənləşdirilməyən ümumi inzibati fəaliyyətlə əlaqələndirilir. Uyğunlaşdırılmamış və ayrılmamış gəlir, xərc, aktivlər və öhdəliklər bu standartın 64-cü maddəsində tələb olunduğu kimi seqment açıqlamalarının məcmu müəssisə gəlirlərinə birləşdirilməsində ayrılmamış miqdar kimi göstəriləcək.

32. Hökumətlər və ya onların təşkilatları malların və xidmətlərin çatdırılması məqsədilə özəl sektor təşkilatları ilə saziş bağlaya bilər. Bəzi qanunvericilik sistemlərində bu sazişlər birgə müəssisə və ya mühasibat uçotunun kapital metodu ilə uçota alınan asılı investisiya formasını ala bilər. Bu baş verdiyi halda, seqment gəliri kapital seqment payını xalis artıq (kəsir) kimi uçota daxil edəcək, kapital uçotu artıq (kəsir) kimi müəssisənin gəlir mənbəyinə daxil ediləcək və bu birbaşa müəyyən əsaslarla seqmentə aid edilə və ya etibarlı şəkildə ayrıla bilər.

Seqment aktivləri, öhdəlikləri, gəlir və xərcləri

33. Seqment aktivlərinə nümunə olaraq seqmentin əməliyyat fəaliyyətində istifadə etdiyi cari aktivləri: torpaq, tikili və avadanlıqlar daxildir; maliyyə icarəsi predmeti aktivlər; və qeyri-maddi aktivləri göstərmək olar. Köhnəlmə və amortizasiyanın xüsusi bir maddəsinin seqment xərclərinə daxil olduğu zaman, bunlarla əlaqəli aktivlər də seqment aktivlərinə aid edilir. Seqment aktivlərinə ümumi təşkilatın və ya baş ofisin məqsədləri üçün istifadə olunan aktivlər daxil deyil. Buna nümunə olaraq aşağıdakıları göstərmək olar:

- (a) mərkəzi idarəetmə ofisi və təhsil şöbəsinin siyasi inkişaf bölməsinin ibtidai, orta və ali təhsil xidmətlərinin çətdirilməsini əks etdirən seqmentlər daxil deyil; və ya
- (b) parlament və digər baş assemblyə təşkilatları bütün qeyri-hökumət səviyyəsində hesabat zamanı təhsil, səhiyyə və müdafiə kimi əsas funksional fəaliyyətləri əks etdirən seqmentlərə aid edilmir.

Seqment aktivlərinə bölünmə üçün kifayət qədər əsas mövcud olmadığı halda, iki və ya daha artıq seqmentlər tərəfindən bölünən əməliyyat aktivləri aiddir.

34. Dövlət və ya digər təşkilatın konsolidə edilmiş maliyyə hesabatları təşkilatın alışı zamanı qudvilin alınmasına səbəb olan təşkilatları əhatə edir (təşkilatın alınması üçün mühasibat uçotu haqqında təlimat Beynəlxalq Maliyyə Hesabatı Standartının 3 nömrəli maddəsinə, Təşkilatların Birləşdirilməsinə aid edilir). Bu hallarda, seqment aktivləri tərkibinə bir başa seqmentə aid edilə bilən və ya əsaslandırılmış maddələr əsasında seqmentə aid edilə bilən qudvili daxil edir və seqment xərclərinə qudvilə aid amortizasiya aid edilir.

35. Seqment öhdəlikləri ticarət və digər kreditor borcları, hesablanmış öhdəliklər, gələcəkdə qismən dotasiya olunan mal və xidmətlərin təmin edilməsi üçün icma üzvlərindən alınan avanslar, təşkilatın hər hansı kommersiya fəaliyyətindən yaranan zəmanət müddəaları, mal və xidmətlərin göstərilməsi ilə bağlı digər iddiaları əhatə edir. Borclar, maliyyə icarəsinin predmeti olan aktivlərlə bağlı öhdəliklər, əməliyyat məqsədlərindən çox maliyyə məqsədləri ilə bağlı olan digər öhdəliklər seqment öhdəliklərinə aid deyil. Faiz xərclərinin seqment xərclərinə daxil olduğu halda, ona bağlı faizli məsuliyyət seqmenti seqment öhdəliklərinə aid edilir.

36. Əməliyyat fəaliyyətləri birbaşa maliyyə xarakterli olmayan seqment öhdəlikləri borc və analoji öhdəlikləri əhatə etmir, çünki seqment gəlir və xərcləri maliyyə gəlir və xərclərini əhatə etmir. Lakin, təşkilatın fəaliyyəti, ümumi dövlət səviyyəsində olduğu kimi, ayrılıqda seqment kimi müəyyən edilirsə, "maliyyə" xərcləri faiz xərclərini də tərkibinə daxil edir və müvafiq faiz öhdəlikləri də seqment öhdəliklərinin tərkibinə aid olacaq.

37. Beynəlxalq və Milli Mühasibat Standartları şirkətin əməliyyat zamanı əldə olunmuş müəyyən edilə bilən aktiv və öhdəliklərinin balans dəyərini müəyyən tənzimləmələr tələb edir. (3 nömrəli Maliyyə Hesabatlarının Beynəlxalq standartlarına nəzər salın)

Seqment aktiv və öhdəliklərinin ölçülərinə təşkilatın satınalma kimi uçota daxil olan əvvəlcədən müəyyən edilə bilən aktiv və öhdəliklərin balans dəyərinə edilən istənilən düzəlişləri aiddir, hətta əgər bu düzəlişlər konsolidə edilmiş maliyyə hesabatlarının hazırlanması məqsədilə edilsə və nəzarət edilən təşkilatın ayrı-ayrı və ya nəzarət edilən təşkilatın fərdi maliyyə hesabatlarında qeydə alınmasa belə. Eynilə, əgər torpaq, tikili və avadanlıq İctimai Sektor üçün 17 Nö-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının Torpaq, Tikili və Avadanlıq modelinə uyğun olaraq yenidən qiymətləndirilibsə, o zaman seqment aktivlərinin ölçüləri bu yenidənqiymətləndirməni əks etdirəcək.

38. Bəzi qanunvericilik sistemlərində hökumət və ya dövlət təşkilatı Dövlət Biznes Təşkilatlarına və ya kommərsiya əsasında fəaliyyət göstərən və mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentlərinə məruz qalan təşkilata nəzarət edə bilər. Bu təşkilatlardan mənfəət vergisi və ya mənfəət vergisi ekvivalentlərinin uçot qaydalarını müəyyən edən Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartının 12 Nö-li Mənfəət vergisi kimi mühasibat uçotu standartını tətbiq etmək tələb oluna bilər. Bu standartlar vergi xərcləri ilə əlaqədar mənfəət vergisi aktivləri və öhdəliklərinin, və ya cari dövrdə tanınan və gələcək dövrdə bərpa oluna və ya ödənilə bilən vergi xərcləri ekvivalentlərinin tanınmasını tələb edə bilər. Bu aktiv və öhdəliklər seqment aktivləri və ya seqment öhdəliklərinə aid edilmir, çünki onlar təşkilatın bütövlükdə bütün fəaliyyətlərinin və təşkilata müvafiq yerində vergi təşkilinin nəticəsində yaranır. Lakin vergi orqanı tərəfindən nəzarət edilən gəlir vergisi debitorunu təmsil edən aktivlər birbaşa bu seqmentə aid olduğu və ya etibarlı əsaslarla bu seqmentə ayrıldığı halda vergi orqanının seqment aktivlərinə aid ediləcək.

39. Xərclərin bölüşdürülməsi üzrə bəzi qaydalar digər İctimai Sektor üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında rast gəlinə bilər. Məsələn, İctimai Sektor üçün 12 Nö-li Milli Mühasibat uçotu Standartı Ehtiyatlar, ehtiyatlara aid xərclərin ayrılması və dəyərdə əks etdirilməsi üzrə qaydalar, İctimai Sektor üçün 11 Nö-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının Tikinti müqavilələri, müqavilələrə aid xərclərin ayrılmasını və müqavilələrin dəyərinə əlavə edilməsi üzrə qaydaları təmin edir. Bu təlimat seqmentlərə aid xərclər və onların bölüşdürülməsində faydalı ola bilər.

40. İctimai Sektor üçün 2 Nö-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı, Pul Vəsaitlərinin Hərəkəti haqqında Hesabat bank overdraftının pul komponenti kimi daxil edilməsini və ya borc kimi təqdim edilməsi haqqında təlimatı təmin edir.

41. Bütün dövlət səviyyəsində və müəyyən digər nəzarət edici təşkilatlar üçün maliyyə hesabatları, şöbələr, agentliklər və Dövlət Biznes Təşkilatları kimi bir sıra təşkilatların konsolidasiyasını tələb edir. Sözügedən konsolidə edilmiş maliyyə hesabatlarını hazırlayarkən nəzarət edilən təşkilatlar arasında əməliyyat və balanslar, İctimai Sektor

üçün 35 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına uyğun olaraq ləğv olunacaq. Lakin, seqment gəlirləri, seqment xərcləri, seqment aktivləri və seqment öhdəlikləri iqtisadi təşkilat çərçivəsində təşkilatlar arasında qalıqlar və əməliyyatlar, bu cür qalıqlar və əməliyyatların bir seqment daxilindəki təşkilatlar arasında olan hallar istisna olmaqla, konsolidasiya prosesinin bir hissəsi kimi ləğv edilməzdən əvvəl müəyyən edilir.

42. Bütünlükdə təşkilatların maliyyə hesabatlarının hazırlanmasında və təqdimatında istifadə edilən hesabat siyasətləri həmçinin fundamental (əsas) seqment hesabat siyasətləridir, seqment hesabat siyasətlərinə əlavə olaraq daxili seqment köçürmələrini qiymətləndirmə metodları və gəlirlərin və xərclərin ayrılması əsasları kimi xüsusi olaraq seqmentlər üzrə hesabatlarla əlaqədar olan siyasətlər daxildir.

Seqment Uçot Siyasəti

43. Seqment məlumatı, konsolidə edilmiş qrup və ya təşkilatın maliyyə hesabatlarını hazırlamaq və təqdim etmək üçün qəbul olunan uçot siyasətinə uyğun olaraq hazırlanmalıdır.

44. İdarəetmə orqanının və təşkilatın rəhbərliyinin konsolidə edilmiş və ya təşkilat çapında maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün seçdiyi uçot siyasətinin idarəetmə orqanının və təşkilatın rəhbərliyinin xarici hesabat məqsədi üçün ən uyğun hesab etdiyi uçot siyasəti olduğu ehtimal olunur. Seqment məlumatının məqsədi maliyyə hesabatlarının istifadəçilərinə bütövlükdə təşkilatı daha yaxşı anlamağa və təşkilat haqqında düzgün qərarlar qəbul etməyə kömək etmək olduğundan, hazırki standart idarəetmə orqanının və rəhbərliyin konsolidə edilmiş və ya təşkilat çapında maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün uçot siyasətinin seqment məlumatlarının hazırlanmasını tələb edir. Lakin bu, konsolidə edilmiş və ya təşkilatın uçot siyasətinin seqmentlərə, seqmentlərin ayrıca hesabat təşkilatları kimi tətbiq edilməli olduğu mənasını vermir. Bütün təşkilat səviyyəsində uçot siyasətinin ətraflı hesablanmasının tətbiqi bunun üçün kifayət qədər əsas olduğu halda bu məlumatlar seqmentlərə tətbiq oluna bilər. Misal üçün, işçilərin əmək haqqı hesablamaları adətən bütün təşkilat üçün sayılır, lakin təşkilat üçün geniş rəqəmlər əmək haqqı və seqment üçün demoqrafik məlumatlar əsasında seqmentlərə aid edilə bilər.

45. 42-ci maddədə qeyd olunduğu kimi, inter-seqment qiymətləndirilməsi kimi yalnız təşkilat məsələləri ilə məşğul olan uçot siyasətlərinin inkişafı tələb oluna bilər. İctimai Sektor üçün 1№-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı maliyyə hesabatlarını anlamaq üçün zəruri olan uçot siyasətinin açıqlanmasını tələb edir. Bu tələblərə uyğun olaraq xüsusi seqment siyasətlərinin açıqlanması tələb oluna bilər.

46. Bu Standart konsolidə edilmiş və ya fərdi maliyyə hesabatları üçün qəbul edilmiş uçot siyasətindən fərqli əsasda hazırlanmış əlavə seqment məlumatının açıqlanmasına bu şərtlə icazə verir:

- (a) Maliyyə fəaliyyətinin qiymətləndirilməsi və qərarların qəbul edilməsi məqsədləri ilə bağlı olan məlumat uyğun olsun; və
- (b) bu əlavə məlumat üçün ölçülmə əsası aydın şəkildə təsvir olunsun

istifadə olunan aktivlər

47. **İki və daha artıq** seqment tərəfindən birgə istifadə olunan aktivlər, seqmentlərə yalnız və yalnız bu aktivlərlə əlaqəli gəlirləri və xərcləri də həmin seqmentlərə aid edildiyi halda aid edilməlidir.

48. Aktivlərin, öhdəliklərin, gəlir və xərc maddələrinin seqmentlərə aid edilməsi həmin maddələrin təbiəti, seqment tərəfindən aparılan fəaliyyət, seqmentin nisbi muxtariyyəti kimi amillərdən asılıdır. Bütün təşkilatlar tərəfindən qəbul edilməli olan yeganə ayrılma əsasının qeyd olunması mümkün və ya müvafiq deyil. Eyni zamanda bir və ya daha çox seqmentlərə aid olan aktiv, öhdəlik, gəlir və xərc maddələrinin ayrılmasını, həmin bölünmənin ixtiyarı olduğu və anlaşılması çətin olduğu təqdirdə tələb etmək müvafiq deyil. Eyni zamanda, seqment gəliri, seqment xərcləri, seqment aktivləri və seqment öhdəliklərinin müəyyənləşdirilməsi qarşılıqlıdır və nəticədə alınan vəsait davamlı olmalıdır. Buna görə də, birgə istifadə olunan aktivlər seqmentlərə, yalnız və yalnız onlarla əlaqəli gəlir və xərclər də həmin seqmentlərə aid olduğu halda bölünür. Məsələn, aktiv seqment aktivlərinə, yalnız və yalnız, onlarla bağlı amortizasiyanın seqment xərci ölçüsünə daxil olduğu halda aid edilir.

Yeni müəyyən edilən seqmentlər

49. **Əgər** seqment cari dövrdə seqment kimi ilk dəfə müəyyən edilərsə, o zaman, mümkün olan təqdirdə yeni təqdim edilən seqmentin fərdi seqment kimi əks olunmasını təmin etmək üçün müqayisə məqsədilə verilən əvvəlki dövrün seqment məlumatlarına düzəliş edilməlidir.

50. Yeni seqmentlər maliyyə hesabatlarında müxtəlif hallarda təqdim oluna bilər. Məsələn təşkilat, öz daxili hesabat strukturunu xidmət seqment strukturundan coğrafi seqment strukturuna dəyişə bilər və rəhbərlik bu seqment strukturunu xarici hesabat strukturunun məqsədləri üçün qəbul edilməsini müvafiq hesab edə bilər. Təşkilat həmçinin əhəmiyyətli dərəcədə yeni və əlavə fəaliyyətləri həyata keçirməli və ya daxili dəstək xidmətlərinin xarici tərəflərə xidmət göstərmə dərəcəsini hansı dərəcədə artırma bilməsini öyrənməlidir. Belə hallarda, yeni seqmentlər ilk dəfə ümumi təyinatlı maliyyə hesabatları üçün təqdim edilə bilər. Bu baş verdiyi halda, həmin standart mümkün olduğu zaman, əvvəlki dövr müqayisəli məlumatların cari seqment strukturunu əks etdirməyi yenidən təqdim etməyi tələb edir.

Məlumatın açıqlanması

51. 52-75– ci maddələrdə göstərilmiş açıqlama tələbləri hər bir seqmentə tətbiq edilməlidir.

52. **Təşkilat** hər bir seqment üçün seqment gəlirini və seqment xərcini açıqlamalıdır. Bütçə ayırmaları və ya oxşar bölüşdürmələrdən, kənar mənbələrdən və digər seqmentlərlə əməliyyatlardan əldə olunan seqment gəlirinin hər biri ayrı-ayrılıqda təqdim edilməlidir.

53. **Təşkilat** seqment aktivlərinin ümumi balans dəyərini hər bir seqment üçün açıqlamalıdır.

54. **Təşkilat** seqment öhdəliklərinin ümumi balans dəyərini hər bir seqment üçün açıqlamalıdır.

55. **Təşkilat** hər bir seqment üçün bir dövrdən artıq müddətə istifadəsi nəzərdə tutulmuş, seqment aktivlərinin əldə olunması dövrü ərzində çəkilməmiş xərclərin ümumi dəyərini açıqlamalıdır.

56. Təşkilat təşviq edilir, lakin seqment gəlirinin və seqment xərclərinin məğzinin və hesabatının açıqlanması verilmiş müddətdə hər seqmentin fəaliyyətinin izahına uyğun olan ölçünün və mövcudluğunun daxil olduğu açıqlama tələb olunur.

57. İctimai Sektor üçün 1N^o-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı, gəlir və xərclərin bölmələrin əhəmiyyətli olduqda bu bölmələrin məğzinin və hesabatının ayrı-ayrılıqda açıqlanmasını tələb edir. İctimai Sektor üçün 1N^o-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ehtiyatların və mülkiyyətin, fabrik və təchizatın yenidənqurmalar üçün müddəaların; əmlakın, zavodun və təşkilatın satışlarına; özəlləşdirmələrin və başqa uzunmüddətli sərmayələrin satışlarının; dayandırılmış əməliyyatların; məskunlaşmanın qanuniləşdirilməsinin; müddəaların ləğvinin daxil olduğu belə bölmələrin bir çox nümunələrinin müəyyənləşdirir. 56-ci maddədəki təşviq belə bölmələrin təsnifatının dəyişdirilməsinə, yaxud belə bölmələrin ölçüsünün dəyişdirilməsinə yönəldilməmişdir. Bu maddə tərəfindən təşviq edilən açıqlanma belə bölmələrin əhəmiyyətini açıqlamaq məqsədilə təşkilat səviyyəsindən seqment səviyyəsinə yüksəldiməsi meyarını dəyişir.

58. Bu standart seqment nəticəsinin açıqlanmasını tələb etmir. Lakin seqment nəticəsi hesablandıqda və açıqlandıqda, bu maliyyə vəzifələrini əhatə etməyən əməliyyat nəticəsidir.

59. Təşkilat təşviq edilir, lakin ondan seqment pul vəsaitləri hərəkətlərinin İctimai Sektor üçün 2N^o-li Milli Mühasibat Uçotu Standartının tələblərinə uyğun açıqlanması tələb edilmir. İctimai Sektor üçün 2N^o-li Milli Mühasibat Uçotu Standartın, pul vəsaitləri hərəkətlərinin əməliyyat, investisiya və maliyyə fəaliyyətlərini ayrılmış pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabat təqdim etməyi tələb edir. Hər bir seqment üzrə pul vəsaitlərini hərəkətinin açıqlanması təşkilatın ümumi maliyyə vəziyyəti, likvidliyi və pul axınını anlamaq üçün səmərəli ola bilər.

60. Təşkilat seqment pul vəsaitlərinin hərəkətini İctimai Sektor üçün 2 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında tələb edilməməsinə, lakin təşviq edilməsinə uyğun olaraq məruzə edilən seqmentin açıqlanması üçün :

- (a) seqment aktivlərinin amortizasiyası üçün seqment xərcləri;
- (b) başqa əhəmiyyətli qeyri-pul vəsaitləri xərcləri; və
- (c) seqment gəlirlərinə daxil edilən əhəmiyyətli qeyri-pul gəlirləri.

Bu verilmiş müddətdə seqment fəaliyyətlərinə nəzərən pul vəsaitlərinin istifadəsinin və əsas resursların müəyyənləşdirilməsi üçün istifadəçilərə imkan yaradır.

61. **Təşkilat hər bir seqment üçün asılı və birgə müəssisələrin və ya iştirak payı metodu ilə uçota alınan digər investisiyaların (əgər asılı müəssisənin bütün əməliyyatları mahiyyət etibarilə həmin vahid seqmentə daxildirsə) xalis mənfəət yaxud zərərindəki məcmu payını açıqlamalıdır.**

62. Vahid məcmu məbləğ 61-ci maddəyə uyğun olaraq açıqlanarkən, hər bir asılı, birgə müəssisə və ya iştirak payı metodu ilə uçota alınan digər investisiya, bütün əməliyyatların seqment çərçivəsində həyata keçirildiyini müəyyən etmək üçün ayrıca qiymətləndirilir.

63. **Əgər birgə təşkilatının, asılı müəssisəsinin yaxud iştirak payı metodu ilə uçota alınan digər investisiyalarının xalis mənfəət və ya zərərində təşkilatın məcmu payı hesabat seqmenti tərəfindən açıqlanırsa, həmin asılı və birgə müəssisələrdəki məcmu investisiyalar da həmçinin seqment üzrə açıqlanmalıdır.**

64. **Təşkilat, seqment üçün açıqlanmış məlumatların konsolidə edilmiş, yaxud fərdi maliyyə hesabatlarındakı məcmu məlumatlar ilə uyğunlaşdırılmasını təqdim etməlidir. Uyğunlaşdırmanı göstərərəkən təşkilat, seqment gəlirini kənar mənbələrdən əldə etdiyi (heç bir seqmentə daxil edilməyən, təşkilatdan kənar mənbələrdən əldə edilən təşkilat gəlirinin açıqlanması da daxil olmaqla) təşkilat gəliri ilə uyğunlaşdırmalı; seqment xərcləri təşkilatın xərclərinin müqayisə tədbirlərinə uyğunlaşdırılmalı; seqment aktivləri təşkilat aktivləri ilə seqment öhdəlikləri isə təşkilat öhdəlikləri ilə uyğunlaşdırılmalıdır.**

Əlavə seqment məlumatı

65. Əvvəl də qeyd edildiyi kimi, bu seqmentlər təşkilatın təmin etdiyi əsas mallar və xidmətlər əsasında, onun fəaliyyət göstərdiyi, və ya fəaliyyətləri öz üzərinə götürməsinə qarşısına alır. Bunun səbəbi, bu seqmentlər haqqındakı məlumat istifadəçilərə öz məqsədlərinə nail olmaq üçün təşkilatın fəaliyyəti haqqında müvafiq məlumatla təmin edilmə və hesabatlılıq vəzifələrinin yerinə yetirilməsi üçün lazımı imkandır. Lakin, bəzi

təşkilatlarda coğrafi və başqa əsaslar xidmətlərin qəbul edilmə və təşkilat daxilində resursların bölünməsinə daha yaxşı əks etdirə bilər və buna görə də maliyyə hesabatları üçün qəbul edilə bilər.

66. Bu standart həm xidmət, həm də coğrafi seqmentlər üzrə minimum səviyyədə məlumatın açıqlanmasının hesabatlılıq və qərar qəbulu baxımından istifadəçilər üçün faydalı ola bilməsi fikrini qəbul edir. Ona görə də, əgər təşkilat:

(a) təmin edilən əsas məhsul və xidmətlər, icra edilən proqramlar, həyata keçirilən tədbirlər və ya digər xidmət seqmentləri üzrə seqment məlumatları açıqlayarsa, o zaman, idarəetmə orqanına və ya yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə daxili qaydada hesabat verilən hər bir coğrafi seqment üzrə aşağıdakı seqment məlumatlarının da açıqlanması təşviq edilir:

(i) Seqment xərcləri;

(ii) seqment aktivlərinin ümumi balans dəyəri; və

(iii) Bir neçə dövr ərzində istifadə edilməsi nəzərdə tutulan seqment aktivlərinin əldə edilməsi üçün müvafiq dövr üzrə ümumi xərclər (torpaq, tikili, avadanlıqlar və qeyri-maddi aktivlər); və ya

(b) Coğrafi seqmentlər və (a) bəndində əks olunmayan digər bölgələr üzrə seqment məlumatlarını açıqlayarsa, o zaman, idarəetmə orqanına və ya yüksək səviyyəli rəhbər şəxsə daxili qaydada hesabat verilən hər bir əsas xidmət seqmenti üzrə aşağıdakı seqment məlumatlarının da açıqlanması təşviq edilir:

(i) Seqment xərcləri;

(ii) seqment aktivlərinin ümumi balans dəyəri; və

(iii) Bir neçə dövr ərzində istifadə edilməsi nəzərdə tutulan seqment aktivlərinin əldə edilməsi üçün müvafiq dövr üzrə ümumi xərclər (torpaq, tikili, avadanlıqlar və qeyri-maddi aktivlər).

Digər açıqlamalar

67. Digər seqmentlərlə aparılmış əməliyyatlardan əldə edilən seqment gəlirinin ölçülməsi və təqdim edilməsi zamanı, seqmentlərarası köçürmələr təşkilatın həqiqətdə bu köçürmələrin qiymətinin müəyyənləşdirilməsində istifadə etdiyi bazaya əsasən ölçülməlidir. Seqmentlərarası qiymət qoyma, köçürmələrin və onlarda baş verən istənilən dəyişikliyin əsası maliyyə hesabatlarında açıqlanmalıdır.

68. Seqment məlumatları üzərində əhəmiyyətli təsirə malik olan uçot siyasətində seqment hesabatları üçün təsdiqlənmiş dəyişikliklər açıqlanmalı və əvvəlki dövrün müqayisəli seqment məlumatı, bunun yerinə yetirilməsi praktiki nöqtəyi nəzərdən mümkün olduğu təqdirdə yenilənməlidir. Bu cür açıqlama dəyişikliyin xarakterinin təsvirini, dəyişikliyin səbəblərini, müqayisəli məlumatın yenilənməsi faktını və ya bunun praktiki nöqtəyi nəzərdən qeyri-mümkün olduğunu və, əgər kifayət qədər əsaslı müəyyən edilə bilsə, dəyişikliyin maliyyə təsirini də daxil etməlidir. Əgər təşkilat öz

seqmentlərinin müəyyən etmə əsasını dəyişirsə və əvvəlki dövrdə olan seqment məlumatlarını onların yerinə yetirilməsi qeyri-mümkün olduğunu nəzərə alaraq yeniləmirsə, onda təşkilat büdcə məqsədləri üçün seqment haqqında məlumatları seqmentlərinin müəyyən etmə əsasını dəyişdiyi ildə seqmentləşmənin hər iki - həm təzə, həm də köhnə əsası üçün təqdim etməlidir.

69. Təşkilat tərəfindən qəbul edilmiş uçot siyasətlərində dəyişikliklər İctimai Sektor üçün 3N^oli Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartında, Uçot siyasəti, Uçot qiymətlərində dəyişikliklər də səhvlər nəzərdən keçirilir. İctimai Sektor üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı uçot siyasətlərində dəyişiklikləri yalnız (a) bu İctimai Sektor üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı tərəfindən tələb olunduğu halda; və ya (b) əgər bu dəyişiklik təşkilatın maliyyə hesabatlarında əməliyyatların başqa hadisələr və vəzifələr haqqında etibarlı və daha müvafiq məlumata səbəb olduğu təqdirdə tələb edir.

70. Seqment məlumatlarına təsir edən, təşkilat səviyyəsində tətbiq edilən uçot siyasətindəki dəyişikliklər, İctimai Sektor üçün 3 N^o-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına əsasən nəzərdən keçirilir. Hər hansı digər yeni Standartda başqa cür müəyyən olunmayıbsa, İctimai Sektor üçün 3 N^o-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı tələb edir ki:

(a) əgər dəyişikliyin kumulyativ təsirini ya da konkret dövrə olan təsirini təyin etmək praktiki olaraq mümkündürsə, uçot siyasətindəki dəyişiklik retrospektiv şəkildə tətbiq edilməli, əvvəlki dövr üçün olan məlumatlar isə yenilənməlidir;

(b) retrospektiv tətbiqin bütün təqdim olunmuş dövrlər üçün yerinə yetirilməsi qeyri-mümkün olduğu təqdirdə, yeni uçot siyasəti retrospektiv şəkildə ən erkən mümkün tarixdən tətbiq olunmalıdır; və

(c) hazırkı dövrün başlanğıcına yeni uçot siyasətinin kumulyativ təsirinin müəyyən edilməsi qeyri-mümkün olduğu təqdirdə, həmin uçot siyasəti perspektiv şəkildə ən erkən mümkün tarixdən tətbiq edilməlidir.

71. Uçot siyasətlərində bəzi dəyişikliklər xüsusilə seqment hesabatları ilə əlaqəlidir. Nümunələrə seqmentlərin müəyyənləşdirilməsi üçün dəyişikliklər və seqment xərclərinin və gəlirlərinin bölüşdürülməsi üçün əsas dəyişikliklər daxildir. Bu cür dəyişikliklər hesabat olunmuş seqment məlumatına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edə bilər, ancaq təşkilat üçün təqdim olunan ümumi maliyyə məlumatlarını dəyişdirmək olmaz. İstifadəçiləri dəyişiklikləri başa düşmək və trendləri qiymətləndirmək, maliyyə hesabatlarına daxil olan əvvəlki seqment məlumatlarının müqayisə məqsədilə yenidən qiymətləndirmək, mümkün olduğu halda, yeni uçot siyasətini əks etdirməkdir.

72. 67-ci maddədə seqment hesabatları məqsədləri üçün seqmentlərarası köçürmələrin təşkilatın həmin köçürmələri qiymətləndirdiyi əsasda ölçülməsi tələb olunur. Əgər təşkilat seqmentlərarası köçürmələri qiymətləndirmək üçün istifadə olunan üsulu dəyişirsə, bu, əvvəlki dövr seqment məlumatlarının 68-ci maddəyə uyğun olaraq yeniləşməli olduğu uçot siyasətinin dəyişməsi hesab edilmir. Buna baxmayaraq 67-ci maddə bu dəyişikliyin açıqlanmasını tələb edir.

73. Əgər əks təqdirdə maliyyə hesabatlarında, yaxud illik maliyyə hesabatının hər hansı hissəsində açıqlanmayıbsa, təşkilat aşağıdakıları göstərməlidir:

- (a) hər bir təqdim edilmiş xidmət seqmentinə daxil edilmiş mal və xidmətlərin növlərini;
- (b) hər bir coğrafi hesabat seqmentinin tərkibini; və
- (c) Nə xidmət, nə də coğrafi seqmentləşdirmə qəbul edilmədiyi halda seqmentin xüsusiyyətini və onun əhatə etdiyi tədbirləri.

Seqment üzrə fəaliyyət məqsədləri

74. Maliyyə hesabatlarında və ya digər illik hesabatlarda bu və ya digər şəkildə məlumat açıqlanmadıqda, təşkilat tərəfindən hesabat dövrünün əvvəlinə seqment üçün müəyyən edilən geniş fəaliyyət məqsədlərinin açıqlanması və müvafiq məqsədlərin nə dərəcədə əldə edilməsinə dair məlumat verilməsi təşviq edilir.

75. Təşkilatın xidmət çatdırılma məqsədləri üzrə fəaliyyətinin qiymətləndirməsinə nail olmaq üçün, bu məqsədləri istifadəçilərə aydınlaşdırmaq lazımdır. Hər bir seqmentin tərkibi haqqındakı məlumat, bu seqmentlərin xidmət çatdırılma məqsədləri və bu məqsədlərə nail olma dərəcəsi haqqında məlumatların açıqlanması bu qiymətləndirməni dəstəkləyəcək. Bu məlumatlar, eyni zamanda təşkilatın hesabatlılıq vəzifələrini daha yaxşı yerinə yetirməsi üçün imkan yaratmaqdır. Bir çox hallarda, bu məlumat idarəetmə orqanının və ya baş menecerin illik hesabatına hesabatın bir hissəsi kimi daxil ediləcək. Belə hallarda bu məlumatın maliyyə hesabatında açıqlanması vacib deyil.

Qüvvəyə minmə tarixi

76. **Təşkilat illik maliyyə hesabatları üçün bu standartın tətbiqinə 2003-cü il, Yanvarın 1-i və ya ondan sonrakı dövrləri əhatə edən tarixdən başlayır.** Daha erkən tətbiq olunma təşviq olunur. **Əgər təşkilat bu standartın tətbiqinə 2008-ci il, Yanvarın 1-inidən tez bir dövrdə başlasa, bu fakt açıqlanmalıdır.**

77. Təşkilat bu qüvvəyə minmə tarixindən sonrakı maliyyə hesabatı məqsədləri üçün İSMUBS 33-də verilmiş mühasibatın hesablama metodunu qəbul etdikdə, bu Standart hesablama metodununun qəbul edilmə tarixini və ya bu tarixdən sonrakı dövrlərini əhatə edən təşkilatın illik maliyyə hesabatlarına tətbiq olunur.

77A. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş İSMUBS 33 sayəsində 77-ci maddəyə düzəliş edildi. Təşkilat bu dəyişiklikləri 1 yanvar 2017 tarixindən sonra başlayan dövrlər üçün maliyyə hesabatlarında tətbiq etməlidir. Erkən tətbiqetməyə icazə verilir. Əgər təşkilat İSMUBS 33-ü 1 yanvar 2017-dən öncə tətbiq edirsə, o bu dəyişiklikləri də eyni dövrdə tətbiq etməlidir.

77B. 2015-ci ilin yanvar ayında dərc olunmuş İSMUBS 37 sayəsində 27 və 32-ci maddələrinə düzəliş edildi. Təşkilat İSMUBS 37 tətbiq etdiyi zaman bu düzəlişləri də tətbiq etməlidir.

İcra üzrə Rəhbərlik **İzahlar və şərhlər**

Bu təlimat İctimai Sektor üçün 18N^o-li Milli Mühasibat Uçotu Standartını müşayiət edir, lakin onun bir hissəsi deyil.

Tələb olunan açıqlamaların xülasəsi

(xx) standartdakı xx-ci maddəyə aiddir.

Açıqlamalar

Seqmentin cəmi xərcləri (52)

Seqmentin cəmi gəliri (52)

Büdcə mənimsəməsi və ya analoji bölünmələr üzrə seqment xərcləri (52)

Seqmentlər üzrə xarici mənbələrdən (mənimləmə və ya oxşar bölünmə istisna olmaqla) gəlir(52)

Başqa seqmentlərlə əməliyyatlardan seqment üzrə alınan gəlir (52)

Seqmentlər üzrə seqment aktivlərinin balans dəyəri (53)

Seqmentlər üzrə seqment öhdəlikləri (54)

Seqmentlər tərəfindən aktivlərin əldə edilməsi dəyəri (55)

Seqment tərəfindən pay metodu assosiasiyalarında və ya birgə müəssisələrdə (61)ci maddə üzrə xalis dəyərin (kəsinin) və (61)-ci maddə üzrə investisiyaların bölünməsi (bütün bunlar bir seqment daxilində olduğu təqdirdə)

Gəlir, xərclər, aktiv və öhdəliklərin seqmentlər tərəfindən uyğunlaşdırılması (64)

Digər açıqlamalar

Seqment arası ötürülmələrin və oradakı hər hansı dəyişikliklərin qiymətləndirilmə əsasları (67)

Seqment uçotu siyasətində dəyişikliklər (68)

Hər bir xidmət seqmentində məhsul və xidmətlərin növləri (73)

Hər bir coğrafi seqmentin tərkibi (73)

Seqmentləşdirmənin nə xidmət nə də coğrafi əsaslarının qəbul olunmadığı təqdirdə, hər bir seqment tərəfindən seqmentin təbiətinin və fəaliyyətinin əhatə edilməsi (73)

Maliyyə hesabatlarının keyfiyyət xüsusiyyətləri

IG1. Bu standartın 15-ci maddəsi uçot siyasətlərinin inkişafını maliyyə hesabatlarının keyfiyyət xüsusiyyətlərinə uyğun bir neçə məlumat təqdim edilməsini təmin etmək üçün tələb edir. Bu təlimat maliyyə hesabatlarının keyfiyyət xüsusiyyətlərini əks etdirir.

IG2. Keyfiyyət xüsusiyyətləri maliyyə hesabatlarında təqdim olunan məlumatların istifadəçilər üçün faydalılığını təmin etmə atributudur. Dörd əsas keyfiyyət xüsusiyyətləri aydınlıq, müvafiqlik, etibarlılıq və müqayisədir.

Aydınlıq (anlama)

IG3. Məlumat istifadəçilərin əsaslı olaraq onun mənasını anladığı halda başa düşüləndir. Bu məqsədlə, istifadəçilər təşkilat fəaliyyəti və onun fəaliyyət göstərdiyi mühit haqqında əsali biliyə malik olmalı, bu məlumatı öyrənmək üçün marağa sahib olmalıdırlar.

IG4. Kompleks məsələlər haqqında məlumat müəyyən istifadəçilərin anlaması üçün çətin olması kimi əsaslara dəlalət edərək maliyyə hesabatlarından xaric olunmamalıdır.

Müvafiqlik

IG5. Məlumat istifadəçilərə keçmiş, indiki və ya gələcək qiymətləndirmədə və ya keçmiş qiymətləndirmənin təsdiq olunması və ya təshihində kömək etmək üçün istifadə edilə bildiyi halda müvafiqdir.

Əhəmiyyətlik

IG6. Məlumatın müvafiqliyi onun təbiəti və əhəmiyyətliliyindən asılıdır.

IG7. Məlumat səhv və ya təhrifin istifadəçilərin qərarlarına təsir etməsi və ya maliyyə hesabatları əsasında qiymətləndirmə haqqında qərarların verildiyi təqdirdə əhəmiyyətlidir. Əhəmiyyətlik təhrif edilmiş və ya səhv verilmiş maddə və ya bəndlərin vaciblik dərəcəsindən və ya təbiətindən asılıdır. Belə ki, əhəmiyyətlik materialın faydalı olması üçün lazım olan keyfiyyət xarakteristikasının birbaşa deyil, keçid və ya yarı-keçid məlumatı təmin edir.

Etibarlılıq

IG8. Etibarlı məlumat maddi səhv və qeyri-obyektivlikdən ayrılır və istifadəçilərin könüllü olaraq düzgün şəkildə nəyi təmsil etməsindən asılıdır və onların məntiqi təmsili gözlənə bilər.

Dəqiq nümayiş

IG9. Məlumatın əməliyyatları və digər hadisələri dəqiq şəkildə nümayiş etdirməsi üçün, təkcə onların hüquqi forması deyil, eyni zamanda əməliyyatların və digər hadisələrin mahiyyətinə uyğun olaraq təqdim edilməlidir.

Forma üzərində məzmunun üstünlüyü (formanın üstünlük mahiyyəti)

IG10. Məlumatın dəqiq şəkildə əməliyyatı və başqa hadisələri təmsil etmə səlahiyyəti olduğu təqdirdə, onların təkcə hüquqi formasının deyil, eyni zamanda onların mahiyyəti və iqtisadi reallığına uyğun olaraq uçota alınması və təqdim edilməsi vacibdir. Əməliyyatların və başqa hadisələrin mahiyyəti həmişə onların hüquqi formasına uyğun olmur.

Neytrallıq

IG11. Məlumat qeyri-obyektivlikdən ayrı olduğu zaman neytraldır. Maliyyə hesabatları onların tərkibindəki məlumatın əvvəlcədən müəyyənləşdirilmiş nəticə və ya nəticənin əldə olunması məqsədilə qərarın və ya hökmün qəbul edilməsinə təsir etmək üçün nəzərdə tutulmuş qaydada seçilmiş və ya təqdim edilmişsə, neytral deyil.

Konservatizm

IG12. Konservatizm, aktivlər və gəlirin artırılmaması, öhdəliklər və xərclərin azaldılmaması kimi, qeyri-müəyyənlik hallarında qərarın verilməsi üçün tələb olunan ehtiyatlılıq dərəcəsidir.

IG13. Lakin konservatizm gizli ehtiyatların və ya aşırı müddələrin yaradılması, aktiv və gəlirlərin qəsdən aşağı qiymətləndirilməsi, və ya öhdəliklərin və xərclərin qəsdən yüksək qiymətləndirilməsi kimi hallara imkan vermir, çünki belə olduğu təqdirdə, maliyyə hesabatları neytral olmayacaq və beləcə onlar ehtiyatlılıq keyfiyyətinə malik olmayacaq.

Bütünlük (tamlıq)

IG14. Maliyyə hesabatlarındakı məlumat maddilik və dəyər həddlərində tam olmalıdır.

Müqayisə

IG15. Maliyyə hesabatlarındakı məlumat istifadəçilərin o məlumat və digər hesabatlardakı məlumatlar arasında oxşarlıq və fərqi müəyyən etməyi bacardığı zaman müqayisə ediləndir.

IG16. Müqayisə tətbiq edilir:

(a) müxtəlif təşkilatların maliyyə hesabatlarının müqayisəsi; və

(b) müxtəlif dövrlər ərzində eyni təşkilatın maliyyə hesabatlarının müqayisəsi zamanı.

IG17. Müqayisə üçün xarakterik olan əsas hal budur ki, istifadəçilər maliyyə hesabatlarının hazırlanması üçün istifadə olunan siyasət, həmin siyasətə olunan dəyişikliklər və bu dəyişikliklərin təsirləri haqqında məlumatlandırılmalıdırlar.

IG18. İstifadəçilərin vaxt keçdikcə müəssisənin fəaliyyətini müqayisə etmək arzusu ilə əlaqədar olaraq, maliyyə hesabatları müvafiq dövrlərdən əvvəlki dövrlər haqqında da məlumat təmin etməlidir.

Müvafiq və etibarlı məlumat üzrə məhdudiyyətlər

Vaxt cədvəli

IG19. Əgər məlumatın hesabatı ilə əlaqədar yersiz gecikmə varsa, o öz aktuallığını itirə bilər. Vaxtında məlumatı təmin etmək üçün, əməliyyatın bütün aspektləri haqqında əvvəlcədən məlumat vermək lazımdır, bu etibarlılığı da artırır. Əksinə hesabatın bütün aspektlər məlumat olana qədər gecikməsi halında, məlumat yüksək dərəcədə etibarlı ola bilər, lakin müəyyən vaxt ərzində qərar verməli olan istifadəçilər üçün o az faydalı olacaq. Müvafiqlik və etibarlılıq arasında balans nail olmaq üçün, nəzərə alınmalı olan əsas hal, istifadəçilərin qərar qəbul etmə ehityaclarını ödəməkdir.

Gəlir və xərc arasında balans

IG20. Gəlir və xərc arasındakı balans əsas faktordur. Məlumatdan əldə olunan gəlir onun təmin edilmə dəyərini artırmalıdır. Lakin gəlir və xərclərin qiymətləndirilməsi, əhəmiyyətli dərəcədə qərarın məğzidir. Bundan başqa xərclər heç də həmişə gəlir əldə etmiş istifadəçilərin üzərinə düşmür. Gəlir həmçinin məlumat hazırlanmış istifadəçilərlə bərabər digər istifadəçiləri tərəfindən də faydalanıla bilər. Bu səbəbdən, heç bir xüsusi hal olmadan gəlir-xərc testi tətbiq etmək çətindir. Bununla bərabər, standart yaradıcıları, maliyyə hesabatlarının yaradılması üçün məsul olanlar və maliyyə hesabatlarının istifadəçiləri kimi, bu məhdudlaşmadan xəbərdar olmalıdırlar.

Keyfiyyət xüsusiyyətləri arasındakı balans

IG21. Keyfiyyət xüsusiyyətləri arasındakı balans və kompromis adətən vacib olur. Ümumilikdə məqsəd maliyyə hesabatlarının məqsədlərinə cavab verən müvafiq balans nail olmaqdır. Müxtəlif hallarda xüsusiyyətlərin nisbi əhəmiyyəti professional mühakimə məsələsidir.

14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı ilə müqayisə

İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı ilk növbədə 14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartına əsasən hazırlanmışdır (1997-ci ildə yenidən işlənmişdir). İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı və 14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı arasındakı əsas fərqlər aşağıdakılardır:

- İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı seqmentləri 14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartından fərqli şəkildə müəyyənləşdirir. İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı təşkilatlardan ötən fəaliyyətin qiymətləndirilməsi və vəsaitlərin ayrılması üçün müvafiq olan əsaslarla seqmentlərin hesabatını tələb edir. 14 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı biznes və coğrafi seqmentlərin hesabatını tələb edir.
- Buna 14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartındakı əlavə şərh, dövlət sektoru təşkilatları tərəfindən mühasibat uçotu üçün standartların tətbiqini aydınlaşdırmaq məqsədilə İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartlarına daxil edilmişdir.
- 14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartı seqment nəticələrinin, dəyərin aşağı salınmasının açıqlanmasını və seqment aktivlərinin və digər qeyri-pul xərclərinin amortizasiyasını tələb edir. İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartları seqment nəticələrinin açıqlanmasını tələb etmir. İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı seqment gəliri, seqment dəyərinin aşağı salınmasına daxil olan əhəmiyyətli qeyri-pul gəlirlərinin və başqa qeyri-pul xərclərini və ya İctimai Sektor üçün 2№-li Milli Mühasibat Uçotu Standartına daxil olan Pul vəsaitlərinin hərəkəti haqqında hesabatda tələb olunan pul vəsaitlərinin hərəkətinin açıqlanmasını təşviq edir, lakin tələb etmir.
- İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı orta (ikinci dərəcələri) seqmentlər haqqında məlumatın açıqlanmasını tələb etmir, lakin xidmət və coğrafi seqmentlər haqqında müəyyən minimum açıqlamaları təşviq edir.
- İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı hesabat verilməli seqmentlərin müəyyənləşdirilməsində tətbiq edilməli olan kəmiyyət həddini tam olaraq dəqiqləşdirmir.
- İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartı müəyyən hallarda 14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartlarından fərqli terminologiyalardan istifadə edir. Ən əhəmiyyətli nümunələr İctimai Sektor üçün 18 №-li Milli Mühasibat Uçotu Standartında "gəlir", " maliyyə fəaliyyəti haqqında hesabat" və "xalis aktivlər/ kapital" kimi terminlərin istifadəsidir. 14 №-li Beynəlxalq Mühasibat Uçotu Standartındakı ekvivalent terminlər "mənfəət" hesabatları" və "səhmlər"-dir.